

TRIGLAVA

LETO XIV.

16. DECEMBRA 1961.

ŠTEV. 271.

IN MIR LJUDEM NA ZEMLJI

Čudni ljudje govore o miru. Treskajo z ogromnimi bombami, od kate = rih ena bi menda zadostovala za pol Slovenije, pa le govore o miru. Grd bi bil mir pod rdečo zvezdo, kot si ga ti želijo.

Nekateri na zapadu žele mir za vsako ceno. Grdo bi jih presenetilo, če bi bil mir tak, kot bi ga radi v Moskvi.

Nam strah pred bombo ne kali pameti. Morda zato, ker so mnogi naši ljudje že izbrali smrt namesto komunizma.

Pa vendar želimo mir, pravi mir in boljši mir. In želimo vesele praznike in mir ljudem na zemlji, ki so blage volje. Med te štejemo se veča tudi naše bralce.

OREMUS ali ПОМОЛИМЦИХ

Daljšo razpravo dopisnikov o cerkveni staroslovenščini kot liturgičnem jeziku smo zaključili novembra meseca z obljubo, da bomo izrazili uredniško mnenje. Da ne bi zašli vstran, se spomnimo, da se je razprava pričela s priporočilom, naj bi se Slovenci na Koroškem za = tekli k slovanskemu liturgičnemu jeziku kot orožju v borbi proti raznarodovanju. To je bila glavna in prvotna točka in tukaj se je tudi sam predlagatelj kasneje umaknil. Razlog proti je bil enosta = ven. Korošci so pohlevne duše in prav zaradi tega trpe zaradi razna rodovanja. Ker so ponižni, ni mogoče pričakovati, da bi se postavi = li po robu, kjer največkrat uživajo največjo podporo tudi v narod = nem smislu.

Priporočilo bi torej lahko zavrnilo enostavno kot nepraktično in ne učinkovito. A razprava se je razširila na liturgične jezike in na = rodnostno vprašanje na splošno. Dejali bi, da prave zveze ne vidi = mo. Tako kot latinščino in slovenščino uporabljajo v ljubljanski in mariborski škofiji: prvo pri mašah, drugo pri vseh ostalih obredih, kjer sodeluje ljudstvo neposredno. Z narodnostnega ozira se torej nihče ne more pritoževati, saj smo mnogo na boljšem kot marsikateri drugi narodi. Nam, ki se potikamo po tujem svetu, latinščina celo prav pride, ker so katoliški obredi po vsem svetu enaki in se izse = ljenev vsaj v cerkvi povsod enako domače počuti.

To kajpak ne pomaga Korošcem pri njihovem narodnostnem vprašanju. Na žalost je že tako, da jim nič takega ne bo pomagalo. Največ kar mo = rejo doseči na tem ozkem področju je, da imajo slovenske duhovnike. In to je pri celi tej zadevi bistvenega pomena, kajti na raznarodova = vanje ali narodno zavest vplivajo premnogi posvetni razlogi.

KRALJI NA BETAJNOVI

Z debeljenjem komunistom ugaša zavest, a visoki položaji jim vzbujajo tek po oblasti in posvetnih dobrotah. To bi bil najbolj enosta = ven zaključek s plenuma Zveze komunistov, o katerem poročamo na pred zadnji strani. Od komunistov kajpak ne moremo pričakovati, da bi se jasno in odkrito izražali. Še naše silno zgoščeno poročilo je polno besedičenja, ki prekipeva iz komunističnih izdelkov. Delno je temu besedičenju kriva polovična vzgoja naših komunistov, delno pa strah da bi pogledali dejstvom v oči. A če poiščemo bistvo za vso navlako besed, se jasno pokaže, da so spet imeli opravka s privilegiji in nadutostjo novega vladujočega razreda.

Kot bi radi te zadeve pometli pod preprogo in nanje pozabili, le ve dno znova prihajajo na dan. V tem pogledu je za titovce nesrečna številka tri in ne trinajst. Prvič je privrela zadeva na dan na tretjem plenumu januarja 1954. Takrat so ugonobili Djilasa, ker se je preveč zaganjal v udobnosti in zlagano moralo novega razreda. Trile ta pozneje je izšla njegova knjiga "Novi razred". In zdaj so spet na tretjem plenumu razpravljali o istih zadevah, s to razliko, da je na pad vodil Tito in da so namesto juriša, v kakršnem je padel Djilas, poskusili z obkoljevanjem.

Komu zvoní?

Pri tem napadu je poročilo Centralnega komiteja v glavnem slepilo. Izrabljanje vodilnih položajev omenja le mimogrede. A Tito je bil bolj odkritosrčen, ko je v kratkem govoru trikrat (spet številka tri!) omenjal tovariše na visokih mestih. Kdo so ti "nekateri" tovariši, ki so se mu zamerili? Komu bo zazvonilo? Ali se bodo "nekateri" tudi tokrat izmazali na ta način, da se bodo za nekaj dni odeli v raševino in si na tihem, v zaprtih partijskih krogih, potresli pel na glavo?

Večina teh tovarišev vsekakor ne sedi v Beogradu. Rastreseni so po deželi, vsak od njih gospodari na svojem gnojšču. Tak novi kralj Betajnovi je v idealnem primeru sekretar komunističnega komiteja, predsednik odbora Socialistične zveze, predsednik ljudskega odbora in še direktor najbolj donosne tovarne v okraju. Poleg tega je seveda da ljudski poslanec in tako kar se da popolno predstavlja ljudstvo. V resnici je on sam ljudstvo. Iz tovarne ga delavci ne morejo vreči ker jim ne dovoli ljudski odbor. Ljudski odbor mu nič ne more, ker ga podpira Socialistična zveza. A Socialistična zveza se mu klanja, ker je za njim Zveza komunistov. Vsemu temu se menda po Kardeljevo pravi demokratizem.

Takim kraljem se kajpak ne ljubi ukvarjati z nešteti oblikami samoupravljanja, ker sestanki krađejo čas, ljudi prepričevati pa se ne izplača, če jim lahko ukažeš. Zato je bilo na plenumu toliko govora o potrebi udejstvovanj komunistov v samoupravnih telesih. Saj se ne boje, da bi jim ta samoupravna telesa ušla iz rok. Boje se le za videz, ker ni čedno, če samoupravno telo obrača, komunistična glava pa obrne. Naj se raje komunistična glava skrije v telesu, pabo izgledalo, kot da telo odloča.

Kraljem se tudi ne ljubi ukvarjati s teorijo ter v Marxu iskati o = pravičil za svoja početja. Zato so obtoženi prakticizma. Ostala si = jajna zbirka grehov, kateri je najbrž botroval Kardelj, vključuje konzervativne ideje ("Kdo bo pravil meni, ki sem že 20 let komunist"), birokracijo ("Topogledno vlogo v triplikatu s potrdilom o cepljenih kozah se bo poslalo v Beograd"), malomeščansko anarhijo ("Obrtniki predobro zaslužijo"), maloposestniške nazore ("Pol grunta so mi že požrli, več jim pa ne dam") in cehovstvo. Jej, kaj pa naj bi bilo cehovstvo?

PRIMORSKA EDINOST

Na drugem mestu objavljamo članek g. Zupana o položaju na Primorskem kot ga je našel, ko je nedavno obiskal Trst. Čeprav članek dovolj jasno govori sam zase, se nam zdi, da je politični položaj na Tržaškem in Goriškem v nasprotju s tradicionalnim stališčem primorskih Slovencev, ki ga je mogoče zaobseči z eno samo besedo: edinost. Edinost v narodnem pogledu, ki ne loči Slovence po njihovem političnem prepričanju ampak samo po njihovem vdinjanju tujcu. Očividno je, da je na Primorsko zašla ona bolezen, ki ji pravimo "kranjska politika", katero so tja prinesli po eni strani titovci po drugi pa begunci. Danes je ta edinost še bolj potrebna kot je bila nekdaj, kajti nekoč ni bilo izbire in so bile stranke zabranjene. Slišal se je samo glas fašistov. Demokracija dopušča obstoj več strank in grupacij in je zato vsako vtapljanje Slovencev v italijanskih strankah neodpustljiv greh, ker je vsem tem strankam na tem, da Slovenci v Italiji izginejo - politično in končno fizično.

Po drugi strani pa je potrebna edinost slovenskih političnih struj v pogledu obrambe narodnih koristi in v tem pogledu ne more biti cincanja, kompromisa in predsodkov. Je že res, da nas je komunizem duhovno tako razcepil kot ničesar drugega v vsej naši zgodovini. Toda vprašanje je: danes Slovenci v Italiji še obstojajo, jutri jih pa morda že več ne bo, ker so jim ideologije in demagogi zameglili pojme. Demokrati morajo dati pobudo za edinost, ker oni pač niso internacionalisti in so jim narodne koristi po naravi pri srcu. Pri tem ne gre za iredentizem ampak za zakonito borbo za uveljavljanje pravic, ki jih je italijanski narod zapisal v svojo ustavo, in mednarodnih obveznosti, katere je podpisala italijanska vlada. Pri tem tudi ne gre za frontaštvo - priljubljen demokrščanski argument, ker je na levičarjih, da se odločijo, ali bodo zapisani v zgodovini slovenskega naroda kot grobokopi slovenske manjšine v Italiji ali pa kot zavedni Slovenci, ki so prožili roko drugim Slovincem, čeprav politično drugače pobarvanim, v obrambi pravic slovenskega človeka. Italijanskim demokristijanom je treba dati vedeti, da bod stala slovenska manjšina solidno proti njim, dokler bodo gazili prvi zakon svoje lastne države in mednarodne obveznosti svoje lastne vlade. Slovenci v Italiji ne morejo biti državljani drugega razreda niti si ne morejo privoščiti luksuza politične razcepljenosti ad absurdum, ko gre za njihov goli življenjski obstoj. Ako jih zgodovina drugih narodov ni ničesar naučila, potem jih bo zgodovina lastnega naroda obsodila da so ob odločilni uri pozabili, da morajo najprej biti Slovenci.

VEČESLAV VILDER

Vprašujemo se, če je bil le slučaj, da je Večeslav Vilder še preživel 1. december, trinštiridesetletnico zedinjenja Slovencev, Hrvatov in Srbov, nakar je v ranih urah 2. decembra umrl. Njegova bolezen je bila nenadna in kratka, a je dala slutiti, da se mu bliža konec. Pokopali so ga 9. decembra v Londonu.

Pokojnika smo šteli med svoje prijatelje in dopisnike. Do pred nekaj let se je večkrat oglašal v svojim političnimi članki v našem listu. Ko pa je s smrtjo nekaterih starih politikov in s preselitvijo drugih preko morja postalo politično življenje londonske emigracije šibkejšje, je tudi pokojni Vilder redkeje prijel za pero. Poskrbel pa je, da so bili njegovi pogledi in oris njegovega življenjskega dela zapisani v knjigi "Bika za rogove" in njenem dodatku. V rokopisu čaka izdajatelja njegovo za našo zgodovino gotovo zelo pomembno delo "Stjepan Radić i Svetozar Pribičević" - dva misijonarja, dve tragiki.

Pokojni Vilder je bil po rodu Čeh, a se je v rani mladosti preselil s starši v Zagreb. Aktivno je sodeloval pri ostvarjanju jugoslovanske države, v letih diktature pa se je odločno postavil v opozicijo kraljevemu režimu in bil zaradi tega tudi preganjan. Kot predsednik izvršilnega odbora Samostojne demokratske stranke in izdajatelj-urednik "Nove Riječi" je igral vidno vlogo v času režima kneza Pavla in zlasti s svojim listom ostro nastopal proti fašističnim in pozneje komunističnim metodam v politiki. Mesec dni pred razpadom Jugoslavije je odšel v tujino, predvidevajoč dogodke, ki so sledili.

Iz njegovih člankov v KLICU TRIGLAVA ter naših uredniških komentarjev je bilo tekom vrsto let videti, da smo se skladali v pre mnogih političnih vprašanjih. Razhajali smo se, ko je šlo za vprašanje jugoslovanstva. On ga je v bistvu pojmoval nacionalno, stoječ na stališču, da skupna država ni mogoča, če se bomo delili na več narodov in da bo razpad skupne države grobokop neodvisnosti slehernega njegovega dela. Mi smo zastopali mnenje, da je obstoj raznih narodnih posebnosti dejstvo, ki ga preteklost ni odstranila marveč potrdila, in da je priznanje ter spoštovanje teh narodnih samobitnosti edina varščina, da bo skupna država uspevala. Soglasen pa je bil on z nami, da so široke samouprave brezpogojno potrebne.

Svojega stališča, kot kaže, pokojnik vse do svoje smrti ni spremenil. Tega mu prav gotovo ne gre zameriti, ker je bil iskreno prepričan v svoj prav, potem ko je dejansko vse svoje življenje posvetil ideji narodnega edinstva Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ali kot je sam zapisal v svojem "Biku": značaji, oblikovani v mladosti, se v glavnem ne spreminjajo. Pri tem je ostal. Čeprav smo tu in tam težko razumeli to njegovo vztrajnost, smo vedno spoštovali njegovo prepričanje kot je to storil tudi on do nas. Bili smo in z njegovo smrtjo smo se ločili kot dobri prijatelji.

Zadnja leta je postajal Vilderjev slog pisanja vedno težji; mož je politično mnogo in globoko mislil - nazaj in naprej, pa ni bilo vedno lahko ugotoviti iz njegovih jedrnatih stavkov, kam meri. A kot časnikar je bil priznan; pok.dr. Kuhar ga je n.pr. zelo visoko cenil. Njegov vpliv na dnevno politiko se sicer na zunaj ni zdel velik, ker mož ni nikdar zavzemal kakega ministrskega položaja v vladi, čeprav je v njih zavzemal druga mesta. Zato je bil prenekikrat tudi manj upoštevan. A njegovega pomena kot moža idej in peresa ne gre podcenjevati, tem bolj, ker ga ni pokvarila dnevna politika. Bil je in ostal pobornih Masarykovih idej demokracije in humanizma.

Kot takega se ga bomo vedno spominjali, kajti v hudih dneh ni prodal za skledo lečo svojega demokratičnega prepričanja in vere v človekovo osebnost in poslanstvo. Kot prijatelju in sodelavcu mu gre naša iskrena zahvala.

KROHOT V BEOGRADU

V Moskvi so vrgli Stalina iz mavzoleja in ga zagreblji za zidom. V Sofiji podirajo Stalinove spomenike in dolže Červenkova kulta osebnosti. V Bukarešti je odklenkalo stari Paukerici. V Tirani Hodža preklinja Hruščeva z Maotsetungovimi besedami. V Beogradu pa se krohotajo.

Komunistične norčije so vredne smeha. Danes si junak in jutri izdajalec. Titovi se po pravici krohotajo temu preobračanju ideoloških kozdcev. Še bolj smešno je, da so se najhujši nasprotniki, Albanci, znašli v istem položaju kot titovci leta 1948.

A kadar bodo v Beogradu prišli do sape in si obrisali solze smeha, naj pomislijo: "Komu se smejete? Sebi se smejete!" kot pravi Gogolj v Revi zorju. Le sreča, ne pamet, je prihranila titovcem sedanje norčije. Niso sami od sebe zapustili socialistični "lager", ampak jih je nagnal Stalin. In še danes se klanjajo malikom Marxa in Lenina. Ozro naj se v Moskvo, Sofijo in Tirano in naj se zamislijo, kam vodi komunizem. Potem se ne bodo več krohotali, ampak jokali.

POSLEDNJI MOHIKANCI?

Potoval sem z znano ladjo italijanske jadranske plovbe MESSAPIA od Pireja do Neaplja. Ni trajalo dolgo, pa se je med posadko raznesla vest, da sem po rodu Tržačan, čeprav sem bil na listi potnikov uradno označen kot "Inglese" (Anglež), ker sem pač britanski državljan. To je iz mene napravilo posebno atrakcijo. K meni so začeli prihajati uslužbenci ladijske uprave, natakarji in strežniki ter navadni mornarji, strojniki in kuharji. Kmalu sem ugotovil, da je lepo število članov posadke doma iz Trsta in da so si vsi edini v eni stvari: vrnitev Trsta Italiji je predstavljajo gospodarstvo smrt za tržaško pristanišče in ladjedelnico, dve podjetji, od katerih zavisi dobrobit tržaškega prebivalstva. Starejši člani posadke, ki so se še spominjali cvetočega tržaškega Lloydja, so pri tem žalostno vzdihovali o dobrih časih v ranjki Avstriji "ko v Trstu ni prevladovalo nacionalno sovražstvo". Ko so zavezniki izročili Trst Italiji 1.1954, odnosno ko je Tito prodal Trst Italiji za nekaj milijard lir, je italijanska uprava premestila večino tržaških ladij v druge italijanske luke, predvsem v Genovo, a naročila, ki bi jih lahko imela tržaška ladjedelnica, so romala drugim laškim ladjedelnicam. Samo po ostrih protestih se je Tržačanom posrečilo dobiti nazaj SATURNIO in VULCANIO, dve preko-oceanski ladji, ki sta nosili slavo tržaškega Lloydja preko Atlantika. Toda danes sta tudi ti dve ladji že okrog štirideset let stari in bosta kmalu romali v pokoj. Razna tržaška italijanska podjetja so pokazala svoj patriotizem s tem, da so se začela izseljevati v Milan, Turin in Genovo. Brezposelnost je rasla in z njo vred politična apatija in emigracija. Ko je ena izmed ladij polna tržaških emigrantov zapuščala tržaško pristanišče, se je na obali pojavil napis v italijanščini "Mati se je vrnila, sinovi pa odhajajo." To so občutki povprečnega Tržačana, pa naj potem italijanske politične stranke še tako trmasto poskušajo prikriti resnico.

Precej vode je že preteklo izza dni besnih neofašističnih demonstracij v Trstu, kajti Italija se je izkazala za Tržačane raje kot mačeha kot pa mati. To seveda ne pomeni, da je fašistično razpoloženi del tržaških Italijanov kaj manj fašističen danes kot je bil včeraj. Pomeni pa, da tržaški fašisti imajo danes manj vpliva na ljudske mase, kot pa so ga imeli svoje čase. Zato se člo veku zdi čudno, da se italijanski demokrati v Trstu izgovarjajo s fašistično nevarnostjo, ko jih slovenski demokrati opozarjajo, da je že skrajni čas, da iz polnijo ustavna določila o narodnih manjšinah in obveznosti iz londonskega sporazuma. V marsikaterem tržaškem lokalu sem se naredil neumnega in govoril bodisi angleško bodisi slovensko, češ da ne razumem italijanščine, in v večini slučajev se je našel kdo, ki me je postregel po slovensko ali v polomljeni slovenščini. Tako je bilo v lokalih in na cesti in pri znancih - vključno italijanskih. V onih nekaj dnevih, ki sem jih preživel v hotelu REGINA, je bil nek Italijan-Tržačan oni, ki mi je povedal, da živim v poslopju, ki so ga zgradili na mestu, kjer je svoje čase stal Slovenski Dom, v katerem je moj oče režiral in igral v neštetih predstavah in katerega so fašisti požgali do tal. Toda čim sem prišel v stik s političnimi krogi, je bila pesem drugačna. Razlika, ki vlada med političnimi krogi na eni strani in tržaškimi masami na drugi, je precej velika, kot je velika demagogija, s katero ti krogi te mase vlečejo za nos. To velja enako za italijanske demokristjane kot za slovenske levičarje, ki se utapljujejo v italijanskih levičarskih strankah v imenu internacionalnega bratstva delavskega razreda. Medtem ko se prvi izgovarjajo s fašistično nevarnostjo, da bi se izognili zahtevam slovenske manjšine, se drugi pajdašijo z italijanskimi levičarji, da bi se izognili odgovornosti, ki jo imajo napram slovenski manjšini. Na Goriškem so titovci razpustili svojo organizacijo in se utopili v KPI in v italijanski socialistični stranki g. Nennija, katerega finančno podpira Titova partija, medtem ko so levičarji na Tržaškem razbiti na štiri skupine: KPI, kateri stoji v Trstu na čelu antititovec Vidali in Marina Barnetič, ki baje predstavlja Slovence; Nennijeve socialiste, katerih slovenski eksponent je Bidovec, brat umorjenega Bidovca; titovce, ki so brez pravega vodstva povezani v neodvisni socialistični zvezi in dobivajo direktive iz Ljubljane; ter tkzv. krščanske socialiste pod vodstvom Dekleve, ki so pod titovskim vplivom. Medtem ko so italijanski komunisti in socialisti v prvi vrsti Italijani in šele nato internacionalisti, so slovenski pripadniki teh strank ravno obratno, kar praktično pomeni, da so zatajili svojo lastno kri. Ako temu ni tako - čemu so potem razpustili svojo organizacijo na Goriškem? Danes, ko bi bil nujno potreben skupen nastop vseh slovenskih struj na Primorskem, da se prisili italijansko vlado, da spoštuje svoje mednarodne obveze in svojo

lastno ustavo v odnosu napram slovenski manjšini, so naši hrabri slovenski levičarji še enkrat stisnili rep med noge. Ni čuda potem, da italijanska vlada brezobzirno gazi pravice, ki pripadajo slovenski manjšini, in določila london skega sporazuma, ki prepoveduje strukturalno izpremembo tržaškega ozemlja, in z državnim denarjem gradi hiše za italijanske begunce sredi slovenskih občin, da bi na ta način spodmaknila tla slovenski večini v teh občinah in slovenski upravi ter lahko pozabila na člen šesti republiške ustave, ki zahteva uvedbo dvojezičnosti povsod, kjer Slovenci tvorijo vsaj 25% prebivalstva. Kaj dela Ti tova vlada v tem pogledu? Izgleda da nič, sodeč po vedenju njenih eksponentov na Tržaškem in Goriškem.

Položaj na Goriškem je dokaj drugačen kot na Tržaškem. Številčno so goriški Slovenci dosti močnejši od Tržaških in goriška Slovenska demokratska zveza je pomemben faktor, katerega morajo vladajoči italijanski demokristjani jemati v obzir, ako nočejo, da se jim spodmakne stolček. Zato so goriški Slovenci v gotovi meri na boljšem kot tržaški Slovenci, ker se jim ni treba zanašati na slovenske levičarje, ko postavljajo svoje zahteve v občinskem odboru. Na Tržaškem se italijanski demokristjani poživljajo na sodelovanje s slovenskimi demokrati, ker so ti demokrati prešibki, da bi se jim bodisi postavili po robu bodisi pomagali k pridobitvi tretjega poslanskega mesta v rimskem parlamentu. Tako demokristjani pometajo i s slovenskimi demokrati i s slovenskimi levičarji in morda bi jih še najbolj veselilo, ako bi lahko vse tržaške Slovence obeležili za komuniste. Čim jih kdo opozori, da bodo s takim postopanjem spravili vse tržaške Slovence v opozicijo, takoj privlečejo na dan zaprašene ideale demokracije, katerih naj bi se slovenski demokrati držali - italijanski pa samo, kadar jim tako kaže, kot n.pr. v Gorici. V tem imajo polno podporo tržaškega škofa, kateremu se na žalost nekateri kranjski duhovniki-begunci slepo pokoravajo.

Tako prihaja danes do položaja, v katerem se slovenski demokrati v Trstu zaman ozirajo okrog sebe, da bi našli pomoč v svoji borbi za zaščito slovenske manjšine in njenih pravic. Zavedajo se, da bi edino skupen nastop vseh tržaških Slovencev, brez razlike na njihovo ideološko prepričanje, mogel prisiliti vladajoče italijanske kroge, da izpolnijo svoje obveze. Toda pri tem se pojavljajo predsodki, ki jih na vse načine razpihavajo tudi italijanski demokristjani, da bi preprečili skupen slovenski nastop. Slovenski demokrati imajo slabe izkušnje s svojimi rdečimi sonarodnjaki, a opozarjajo jih tudi primeri ljudskih front v Jugoslaviji in drugih deželah, vzhodnih in zahodnih, kjer so komunisti izrabili te fronte, da so izigrali svoje ideološke nasprotnike in se prigrabili oblasti. Levičarji so že tolikokrat izrabili patriotske občutke svojih sonarodnjakov, da jim je težko zaupati. Podoben položaj vlada danes tudi v italijanski politiki, ko socialni demokrati in liberalci grozijo demokristjanom, da jim bodo odtegnili svojo podporo v parlamentu, ako ne pride do sporazuma z Nennijevimi socialisti. Z odtegnitvijo te pomoči bi ostali demokristjani v manjšini, zlasti še, ker njihovo lastno levo krilo pritiska v isto smer. Kongres demokristjanov, ki se bo vršil v kratkem, bo nedvomno pokazal, v katero smer bo šla italijanska politika v bodočnosti. Toda že danes vlada v Italiji prepričanje, da ne bo moglo priti do sporazuma z Nennijevimi socialisti brez trdnih garancij. Ako teh garancij ne bo, bo Italija morda zapadla v dolgotrajno politično krizo, ako socialni demokrati in liberalci ne izpremenijo svojega stališča.

Nekaj podobnega se dogaja danes na Tržaškem. Da je nek akcijski sporazum med slovensko desnico in levico potreben kot edini izhod spričo demokristjanske trme in šovinizma, se zdi vsakomur na slovenski desnici precej jasno, toda vprašanje je, koliko je to jasno slovenski levici. Goriški demokrati so v tem pogledu zavzeli precej določeno stališče, da se morajo slovenski levičarji v prvi vrsti ločiti od italijanskih strank, drugače ni mogoče govoriti o nekem akcijskem sporazumu z njimi. Ali bodo slovenski levičarji to storili in kdaj, je precejšna neznanka, ki gre v korist sedanjemu italijanskemu načrtnemu razbijanju slovenske manjšine na Tržaškem. Ako Italijanom ta načrt uspe, ni nobe nega dvoma, da se ga bodo poslužili tudi na Goriškem. Odgovornost za to bodo nosili slovenski levičarji, ki so izdali svojo narodnost in Titova vlada, ki uporablja slovensko manjšino samo kot aktivno postavko v svoji zunanje-trgovinski bilanci z Italijo. Ni čuda, da mi je eden izmed uglednih tržaških demokratov izjavil: "Slovenci na Tržaškem so poslednji Mohikanci, če ne pride do njihovega skupnega nastopa."

A kar se tiče demokristjanskih poskusov, da se zahodnim zaveznikom pokažejo v luči branilcev demokratičnih pravic pred komunistično nevarnostjo, mi je eden izmed njih "pojasnil", da so bili na oni ladji, ki jo omenjam na začetku, "kolaboracionisti" z zavezniško upravo, ki so se izselili, ker so se bali maščevanja.

MARKO MILUNOVIĆ:

KRI NI VODA!

(Avtor naslednjega članka je urednik JUGOSLOVENA, ki izhaja na Švedskem. Poznan je po velikih simpatijah do Slovencev. Njemu gre zahvala v prvi vrsti, da je pred meseci pokrenil nabiralno akcijo za pomoč slovenskim študentom na Koroškem. Ker njegov članek zadeva v vprašanje odnosov in razlik med katoliško in pravoslavno vero, bomo z veseljem priobčili vsak prispevek, ki se bo resno tikal tega. Urednik.)

Dobil sem v roke VEČER, ki izhaja v Mariboru, z datumom 6. junija 1961. in v njem članek "Srbsko srce za 15.000 pregnanih Slovencev". Takoj sem se spomnil, da gre za spomin dvajsetletnice onih groznih dni iz leta 1941, ko so nacistične horde izgnale v Srbijo tisoče Slovencev iz severovzhodne Slovenije.

Prijatelja spoznaš v nesreči. Toda Srbi, bratje Slovencev, so bili tiste dni tudi v enaki nesreči. Njihovi zakleti sovražniki so jih preganjali z rodnih domov. Pobjajali so jih in stremeli, da jih iztrebijo. Hudo je misliti na tiste težke dni, ki so - dasi s trpljenjem - močno cementirali bratstvo Slovencev in Srbov - navadnih ljudi. Srbija je nudila, kolikor je mogla; slovenski bratje v nesreči so razumeli, pa so skupno s Srbi delili muke in radosti okupacije. Skupno so bili streljani v Kragujevcu in Kruševcu, skupno v Jajincih in na Banjici, skupaj kot živina gnani v koncentracijska taborišča Nemčije. Skupaj so se borili proti številnim sovražnikom. Slovence si našel v vseh srbskih oboroženih formacijah, po vseh šolah in v uradih. Kri ni voda.

Med okupacijo je nekdo od slovenskih izgnancev započel akcijo za prestop na pravoslavje in je za to zaprosil pristanek sv. Sinoda Srbske pravoslavne cerkve. Dobil je odgovor: "Nemogoče, dokler traja vojna; vaša vera nam je draga." In vojna se je končala, leta minevajo, preživelega pa ne moremo pozabiti. In tako je, kot piše VEČER, iz Slovenije krenil septembra meseca transport bivših izgnancev, da obiše svoje gostitelje v Srbiji. Ta transport je list imenoval "vlak bratstva" in "vlak zahvale". Prihodnje leto, v maju, pa bodo srbski gostitelji vrnil obisk nekdanjim gostom. Dragi gre k dragemu, kajti kri ni voda. Med vojno so bili Slovenci izseljeni v severno Nemčijo - pa nihče niti v sanjah ne pomisli na vlak "zahvale"...

Mnoge od tedanjih slovenskih izgnancev poznam. Z nekaterimi sem delil med vojno dobro in slabo. Mnoge brate svojih sonarodnjakov pozabljam, toda tiste Slovence, mile narave, nikdar, kajti kri ni voda. In ko me je težka vojna vihra odnesla v tujino, toliko da nisem od veselja zavriskal, ko so me kot DP-ja poslali v neko pretežno slovensko taborišče. Čeprav me je tam marsikaj iznenadilo, je bila to tujina, in takšen je bil čas. V težkem času najdeš seveda tudi slabe ljudi; kadar je slabo, je tesno okoli srca. Toda v Srbiji? Tam je bila rodna gruda, ki kot obkladek hladil rane, kajti kri ni voda.

Kri ni voda?

Nekoč se je Evropa delila na katoliški jug in protestantski sever. Kar ni spadalo v ta dva pojma - ni bila Evropa. Pred 15 leti se je cel svet razdelil na demokratični Zpad in komunistični Vzhod. Na svobodne in podjarmljene. Te stare in nove delitve so se nekajkrat prekrižale preko naše domovine Jugoslavije. In to še vedno traja, in kaže, da so tem bolj aktualne kolikor starejše so. Vsaj v pogledu na jugoslovansko emigracijo, v odnosu na nas vse, v odnosu na mnoge, ki mislijo, da so kulturni, demokratsko izgrajeni "sodobniki". Tako je in mnogi se trudijo, da tako tudi ostane. Kar zadeva narod v domovini, kot kaže, gre pa v nasprotni pravec. Tam se delijo na komuniste in komunistične nasprotnike. Emigracija je nekaj drugega, z drugimi pogledi; drugi ljudje v tujini, pogosto tuji ubogljivci. V emigraciji nas dele na: zapadnjake in bizantince; kristjane in šizmatike; kulturne in zaostale; zaslužnjene in

osvajalce itd. Vsi ti nazivi prihajajo od tistih, ki razumejo njihov pomen. Toda mnogi, ki pojma nimajo o tem, so te nazive sprejeli. In ti ne vedo, da ti pojmi služijo tujim koristim; slabo nebratsko delo je to. Podirajo, kar so generacije gradile. Ne zavedajo se, ali je to treba uporabiti v obrambi ali v napadu. Samo bistrim mora biti to povsem jasno: Slovenci in Srbi so enako ogroženi. Toda poleg vsega tega jih nekaj deli. Po mojem mnenju to, kar jih je nekoč vezalo kot en narod. To so verske dogme in tisti, ki dogmatiko postavljajo pred narodno zgodovino.

Na slovenski narodni in življenjski prostor so pogosto polagali svoje roke njihovi katoliški bratje iz Italije in iz nemških držav. Treba se je spomniti te njihove ljubezni. To "sladkost ljubezni" ne bodo pozabili tisti tisoči, ki so jih pregnali, preselili in trpinčili. To so številni posamezniki, ki bodo izgrajevali narodno zgodovino, ne dogmatiko. Tisoči od njih so spoznali ob ognjišču svojega brata "šizmatika in balkanca", tam v njegovi kolibi, za "slavskim stolom", na žetvah, svadbah in zadušnicah, da kri ni voda.

Tam ni bilo preprirov o "Filioque", o "purgatorium-u", o "primatu". Odtam je prišlo tisto najbolj pomembno pri nas: "brat je mio koje vere bio" in "ne pita se ko se kako krsti".

Živel sem v taboriščni baraki. Na levi strani soseda Justina, na desni Ana Petrovna. Prva je bila iz Galicije, nepismena. Petrovna pa je bila iz Moskve, zdravnica. Vsi smo bili politični begunci; vsaj tako so nam rekli. Moji sosedi sta se stalno prepirali, "politično prepirali", kajti ena je bila pravoslavka, druga je bila grkokatolikinja. Razdvajal sem ju in miril. Justina je vpila na zdravnico: "Mi zapadnjaki" - in jaz sem se smejal. Kri je voda - vera je kri.

Povsod nas je polno iz Jugoslavije. Rudarji iz Trbovelj, rudarji iz Bora in Zenice. Takstilci iz Kranja, tekstilci iz Leskovca. Drvarji s Pohorja, drvarji s Kopaonika. Kmetje, delavci, izobraženci. In pogotič bi lahko rekli: kri je voda. Nekaj nas deli, nekdo nas deli. Nekoč sem ališal, kako je drvar iz Pohorja rekel profesorju iz Beograda: "Mi zapadnjaki". Spomnil sem se Justine.

Bil sem v bolnišnici. V oddelku za težko bolne. Bila je ura obiskov. Prihajali so župniki, da potešijo, okrepijo in blagoslove. Odhajajo in spet pridejo. V tistem oddelku sva bila dva begunca, neki Estonec in jaz. Nekega dne je prišel na obisk k bolnikom slovenski duhovnik - begunec. Vljudno me je pozdravil s poklonom - in šel naprej k Estnecu katoliku. Nemško je govoril z njim o "milosti božji in ozdravljenju gobavca". Če bi bil katolik, bi se moral spomniti zgodbe o "usmiljenem samarijanu". A ker nisem, ampak sem "šizmatik" sem se vprašal: ali je kri voda? Boli, boli - in naj že enkrat to mine!

In vendar: KRI NI VODA!

Gotov sem, da duhovniki katoliške Italije in Germanije ne mislijo katoliško v pogledu na slovensko dedovino. Mi ne bi smeli pozabiti tisto Hitlerjevo: "Macht mir dieses Land wieder deutsch". Kajti Slovenci in Srbi so prestabi, da bi mogli živeti razdvojeno. In cesarju, kar je cesarjevega; Bogu, kar božjega! Kri ni voda!

SLOVENSKA PRAVDA

Izvršni odbor Slovenske Pravde, izvoljen na 5. občnem zboru, o čemer smo poročali v prejšnji številki, se je konstituiral takole:

Predsednik: g. Vekoslav Farkaš; Podpredsednik: g. Pavle Borštnik
Tajnik: g. Lojze Zupan; Blagajnik: g. Stefan Tomažič.
Odbornika: gg. Dušan Pleničar in Dr. Ljubo Sirc.

Za urednika KLICA TRIGLAVA je bil znova imenovan g. D. Pleničar.

JANUARSKI KLIC TRIGLAVA: bo med drugim prinesel članek g. Nenada Petrovića "O kriteriju in sodelovanju" ter razpravo našega gospodarskega sodelavca "Gospodarska veda v encikliki 'Mater et Magistra'".

TRIUMF "KOROTANA" V CLEVELANDU

V proslavo svoje desetletnice je clevelandski pevski zbor "Korotan" pripravil svojim prijateljem in vsej clevelandski publiki izredno prese-
nečenje s svojim jubilejnim koncertom 11. novembra. Za koncert zbor, ki ga ves čas njegovega obstanka vodi požrtvovalni dirigent g. Metod Milač, je v naselbini vladalo veliko zanimanje, tako radi zborovega praznika samega kot tudi radi napovedanega sodelovanja orkestra.

Nova dvorana pri sv. Vidu je bila napolnjena do zadnjega kotička, - verjetno je bil obisk največji od vseh dosedanjih prireditev, - ko se je odprl zastor ter se je zbor predstavil v svojih novih, formalnih večernih oblekah. Oder sam je bil okusno okrašen s slovenskimi motivi po zamisli ge. Zalke Likozarjeve.

Prvi del programa je obsegal pesmi, ki so na dotodanjih zborovih koncertih najbolj užgale. Tako smo kot prvi točki programa slišali Ferjančičevo "Rožic ne bom trgala", v kateri je pela solo ga. Mimi Rezonja in pa Foersterjevo "Naše gore". Ga Rezonja, ki sodeluje pri zboru od vsega početka, je s svojim prodornim glasom lepo izstopila iz zboru ter je za svoje izvajanje žela obilno priznanje publike. Foersterjevo "Naše gore" pa so nas s svojim mogočnim ritmom navdale s ponosom in domotožjem. Pesem je ena najuspelejših, kar jih je zbor kdaj predvajal.

Po kratkem premoru je nastopil ženski zbor s Pregljevimi "Majskimi večeri" in venčkom narodnih v Tomčevi priredbi, s solistko go. Malko Gregorčeva. Ženski zbor je bil vselej Korotanova šibka točka; ne toliko po kvaliteti kot po kvantiteti. Glasovi so bili vselej čisti in v lepi harmoniji, toda šibki. To pot so dekleta pela ne le v krasni harmoniji temveč tudi dovolj glasno, kar velja posebej za "Majske večere". Ga Gregorčeva je pred leti sodelovala pri zboru in je to pot spet prihitela med stare znanke, da z njimi zaroje. Odlikuje jo jasen in močan glas in je škoda, da ji ni mogoče več pri zboru stalno sodelovati.

Moški zbor je nato udarno odpel Hajdrihovo "Jadransko morje", Vodopivčevo "O večerni uri" in Maroltovo "Ribniško". Vse tri pesmi so izredno hvaležne za petje in so se v njih še posebej odrezali basi. Posebno je vžgala "Ribniška", v kateri je g. Jože Dovjak s svojim mogočnim glasom "ponijal" rente, brente in rešeta.

Za konec prvega dela je spet nastopil mešani zbor v koroški "Pesmi o rojstvu", kakor jo je skomponiral koroški ljudski skladatelj Franc Leder Lesičnjak in za mešani zbor in bariton solo priredil prof. Luka Kramolc. Pesem je s svojo preprosto ljudsko melodioznostjo, prijetnim besedilom in odličnim slogom g. Ivana Hauptmana, občinstvo do kraja navdušila in zbor jo je ponovil.

Z Gallusovo "Glejte, kako umira pravični", ki je sledila ter je bila posvečena spominu pokojnega škofa Rožmana in treh umrlih članov zboru, pa je Korotan dokazal, da ni izurjen le v sodobnih in narodnih pesmih, temveč, da je kos tudi Gallusovi komplicirani in zahtevni kompoziciji. Pesem je bila zapeta brezhibno in predstavlja nov mejnik na Korotanovi razvojni poti.

Drugi del programa, jubilejni del v pravem pomenu besede, pa je spremljal 16 članski orkester, sestavljen iz vrste poznanih clevelandskih glazbenikov in slušateljev Glazbenega inštituta. Orkester sam je najprej zaigral E. Elgar - Sterett-ovo "Koračnico, op. 39 No. 1" ter se občinstvu predstavil kot lepo zaokrožena enota, učinkovito vodena po dirigentu Metodu Milaču. Mešani zbor je ves drugi del pel pri odprti sceni ter je najprej zapel "Ave Marijo" iz Foersterjeve opere "Gorenjski slavček". Zbor in orkestar sta se odlično ujemala in že s to prvo točko nakazala, da bo jubilejni del koncerta nudil užitek, kot ga naša publika doslej ni vajena. Nastopil je baritonist g. Pavle Borštnik, ki je ob spremljavi orkestra in sodelovanju zboru lepo odpel Adamičevo sentimentalno "Na lipici zeleni". V živahno razgibanem venčku iz "Gorenjskega slavčka" sta kot solista pela baritonist g. Jože Likozar in altistka gđc. Zdenka Mejačeva. Ta Foersterjev Venček ni pisan v smislu popularnih venčkov, temveč je obdelan in prirejen za večji in izkušenejši zbor. Korotan mu je bil kos ter je za svoje izvajanje žel obilen aplavz.

"En sam so grob gozdovi"

Sledil je "Intermezzo Simfonico" iz Mascagnijeve opere "Cavaleria Rusticana", ki ga je dovršeno zaigral orkester sam. Sledili sta točki, v katerih je Korotan dosegel svoj vrhunec in svoj triumf.

Preko dvorane je zabučala Sattnerjeva "V popelnični noči" na besedilo Simona Gregorčiča. Odlična instrumentacija Metoda Milača (instrumentiral je sam tudi vse ostale komade razen dveh orkestralnih), sproščeno izvajanje zbora in prodorni solo g. Jožeta Dovjaka, so dvignili v občinstvu val navdušenja. Pesem (odlomek iz cantate) gotovo ni lahka, harmonije so mestoma naravnost komplicirane in le na dveh mestih niso zazvenele čisto; finale - vstajenja dan - je zazvenel mogočno in pretresljivo. G. Dovjak je s svojim, pravitako težkim solom, dokazal, da je upravičen sloves, ki ga uživa med clevelandskimi Slovenci.

Kot zaključna točka je bila na sporedu krstna izvedba originalne kompozicije dirigenta Metoda Milača - "Pozdravljena, zemlja". Ob grobni tišini v dvorani je dirigent Milač popeljal orkester preko overture, ki jo odlikuje izredna barvitost in iznajdljivost v prve verze pesmi... iz dalje mi pesem doni... S preprosto, domačo motiviko, je komponist dosegel svoj namen: pozdravljam te, pesem domača... so skoraj zapeli še poslušalci sami. Učinkovit prehod prevrže pesem v viharna vojna leta, sliši se udarce mrtvaške ure in tožbo en sam so grob gozdovi... Zaman na pragu mati čaka, zaman za oknom deklica plaka... tožijo dekliški glasovi in njimi jočejo violine. Kdo solze naše posuši, kdo tisoč mrtvih obudi... skoraj strog je ta koral, strog in mogočen, terja in žaluje obenem... potem se pesem prelomi in ob čudovitem spremljevanju čela se dvigne molitev: O Bog, ki nič brez Tvoje volje se ne zgodi, ne gloj na grehe živih, temveč zaradi žrtve mrtvih, - odpusti, odpusti, odpusti... Zaključek je en sam razkošen preplet glasov in instrumentov... in spet razlij svoj blagoslov na našo zemljo in naš krov, da šla nasproti novim bo obzorjem, ta naša zemlja, tam za morjem!

G. Metod Milač je s to svojo kompozicijo vstopil v hram slovenske glazbe, zbor Korotan pa, ki je pesem odpel čustveno in dovršeno, je njegovi stvariteljski zmožnosti dodal tudi praktično potrdilo. Fresenečeno občinstvo je planilo v buren aplavz in zbor je drugi del posnitve še enkrat odpel. Besedilo za posnitev je napisal Pavle Borštnik.

Utrujeni od napornega koncerta, a ponosni na svoj uspeh in uspeh svojega dirigenta, so se Korotanci po koncertu v družbi prijateljev zbora, ki niso štedili s pohvalo, prijetno zabavali s plesom še nekaj uric.

Korotanov koncert je bil v resnici mejnik kulturnega življenja v Clevelandu, vrhunec, ki po spontanosti in dovršenosti zlepa ne bo prekorachen. Spričo iskrenega, nepotvorjenega navdušenja občinstva in številnih izrazov občudovanja, ki jih je bil zbor po koncertu deležen, je bilo jasno presenečenje, ki ga je bila clevelandska publika deležna, ko je v AMERIŠKI DOMOVINI brala o koncertu "poročilo", ki ga je napisal "Vili". Ker Korotan ni le last clevelandске grupe in ker bere AMERIŠKO DOMOVINO tudi drugod po svetu, naj mi bo dovoljeno, da se nekoliko pomudim ob tej žalostni epizodi.

Ali "Korotan" ni naš?

Poročilo, ki ga je o koncertu napisal Vili, je tipično za miselnost njega in morda še nekaj posameznikov, ki imajo za vse aktivnosti slovenskih skupin v Clevelandu, čisto posebno, svoje, klikarsko marilo. Ni važno kaj in kako, važno je kdo; tega načela se drži "Vili" v svojih poročilih, ki so s svojim "dosti dobro" že postale kuhinjska šala clevelandskih Slovencev. "Vili" je enostavno prepisal ves spored, ob kraju pa zagrešil nekaj grobih opazk, ki predstavljajo udarec v obraz Korotanu, njegovemu dirigentu ter mečejo čudno luč na integriteto tistih ljudi, ki so Korotanu izrekli svoje častitke. Vili v svojem poročilu generalizira nekako: če upoštevamo vse težave, potem je koncert kar uspel. Da zbor žrtvuje praktično vse nedelje od svojega obstanka za vaje, to ga ne zanima; o glazbenem prvencu dirigenta Milača, ki se zaveda, da mu izobrazba, ki si jo je pridobil ne prinaša le nekaj mrtvih kratic za imenom, temveč mu nalaga tudi gotove dolžnosti do skupnosti in predvsem do slovenske skupnosti, o tem delu Vili modro zapiše, da je dirigent potegnil poslušalce za seboj... O orkestru se mu ni zdelo dosti pisati, čeprav je

v njem igrala tudi ga. Roberta Golden, ki je ena redkih oseb kateri je bila podeljena umetniška diploma na Glazbenem inštitutu in je njeno igranje zadivilo tudi manj "plemenita" ušesa, kot so Vilijeva. Soliste je odpravil s... saj jih že poznamo... Potem nadaljuje s filozofskim razglabljanjem, da je Korotan, - kot vse kar je živega, - rasel in padel in se spot dvigal tekom zadnjih desetih let, puščajoč s tem nepoučenega poslušalca v dvomih, ali je zbor s tem koncertom zrasel ali padel. Ista "filozofija" seveda velja tudi za Vilija in ta je zadnja leta v glavnem padel, dokler ni s tem svojim poročilom padel tako daleč, kot bo potrpežljivost clevelandske publike sploh še prenesla.

Nihče ne bi Viliju zameril, če bi o koncertu samo na kratko poročal in zabeležil dogodek v kronološke namene; vsadko pač ni zmožen ocenjevanja kulturnih prireditev, toda človek, ki slovenskemu življenju v Clevelandu ni doprinesel nič drugega kot tisto, za kar je bil plačan, pač nima pravice, da svojimi "poročili" in ošabnimi pripombami krati ugled in priznanje ljudem, ki se nesebično trudijo, pa naj bodo že potem njihovi uspehi vrhunski ali pa skromni.

Clevelandske publike Vili s svojim "poročilom" ni potegnil, slovenski kulturni javnosti po svetu pa bodi s tega mesta povedano, da je bila s tistim poročilom Korotanu in posebej dirigentu Milaču storjena krivica, da poročilo o koncertu ni vredno papirja, na katerem je napisano, in da noben položaj in noben zaprašen naslov ne daje nikomur pravice, da uganja kulturno barbarstvo in nasilje, kot se to dogaja v Clevelandu že vrsto let. Slovencem po svetu svetujem, da vsa poročila, ki jih piše Vili, bero "cum grano salis", ker mož nima za stvarno kritiko niti potrebnih kvalifikacij, niti najmanjšega čuta za poštono nepristranost!

Upam in želim, da Korotana in njegovoga dirigenta to pigmejsko početje ne bo vrglo iz tira, temveč, da bo clevelandska javnost še vnaprej deležna sadov njihovega prizadevanja, ki jih bo, - v to sem prepričan, - spremljala z iskrenim razumevanjem in hvaležnostjo.

st

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

Od "Slovenske kulturne akcije" v Argentini:

- Zgodovinski atlas Slovenije.
Avtor: Roman Pavlovčič. 1960.

- Vrednote. Druga knjiga. 1954.

- Meddobje (IV-3) 1959.

- Meddobje (VI-3/4) 1961.
Cena 15/-

- Rdeče bivanje.
Avtor: Karel Vl. Truhlar. 1961.
Cena 15/-

Od "Demos Publishing Company":

- Tito between East and West.
Avtor: Ilija Jukić. London 1961.
Cena 14/- oz. \$ 2.50.

SOCIALNI SKLAD KLICA TRIGLAVA:

Upravnik sklada se iskreno zahvaljuje Dobrodelnemu združenju svobodnih državljanov Jugoslavije za darilo v znesku £15.

ZNIŽANA NAROČNINA KLICA TRIGLAVA:

Zvestim naročnikom nudimo poseben popust:

Velika Britanija	£2
Sev. Amerika	\$/6
Francija	NF20
Avstralija	£A 2-10-0

za 1 leto in 9 mesecev

Sprememba naslova:

Dušan Pleničar, 76 Graeme Road,
ENFIELD, Middx., (England)

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda", združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mišljenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od njenega izvršnega odbora. NAROČNINA: Anglija 24/-; Avstralija 30/-; Sev. Amerika \$ 3.50; Francija NF 12.-; Nemčija DM 13.-; Avstrija Sch 40.-; Italija Lt 2000 na leto z navadno dostavo; dvojna cena za prekomorsko letalsko dostavo. POVERJENIKI: Mrs. P. Miladinović, 12 Oxford Rd, INGLEBURN, N.S.W.; Mr. T. Kremžar, 11010-109A Avenue, EDMONTON, Alberta, Kanada.

Naš naslov: BM/TRIGLAV, London W.C.1.

PISMA UREDNIKU

KORISNA BUDALA? G.urednik! Vaš sodelavec g.Farkaš dela g.Lavren =
 čiču krivico, ko piše, da se je v emigraciji lahko in lepo znašel. V Avstriji si je res pomagal do službe tolmača s svojim znanjem jezikov. Toda v Anglijo menda ni prišel zaradi političnih emigrantskih zvez, ampak enostavno zato, ker so Angleži naj = prej sprejeli begunce iz Avstrije.

Tudi služba na BBCju mu ni bila dodeljena zaradi emigrantske politike, kateri g.Farkaš pripisuje vse preveč vpliva in pomena. Dobil jo je po dolgem in trdem poskušanju na vseh mogočih in nemogočih straneh in po odslužitvi triletnega EVWjevskega roka, med katerim je delal pokoro tudi v tovarni. Končno mu je pomagalo znanje jezikov, precejšnja ambicija in občudovanja vredna sposobnost trdega študija s katerim je v prostem času, po dnevnem delu, dosegel diplomu londonske univerze.

Čeprav je obiskal Jugoslavijo pod mogočno zaščito Njenega britanskega Veličanstva, je njegov pogum le občudovanja vreden. Prav lahko bi se mu zgodilo, da ga pograbi kot dezerterja. Morda je strah pred tem kriv, da se v Jugoslaviji ni kaj prida oziral ogrog sebe in po povratku ni vedel povedati nič posebnega, kot trdi g.Farkaš. Morda pa je pomankljivost člankov pripisati BBCju in DAILY TELEGRAPHU, ki sta zanj plačala. Bral sem le članek o Macedoniji v TELEGRAPHU, ki ga g.Farkaš ne omenja. Hti moramo veseli, da vsaj enemu Slovenci v Angliji časnikarstvo nese kot profesionalcu in naša amaterska zavist ne sme biti prehuda. Upoštevati moramo poklicne težave, ki izvirajo iz tega, da tisti pije, ki plača.

Tudi ni mogoče pričakovati, da bi angleška glasila objavljala emigrancko propagando. Ali naj bi po potovanju v Jugoslaviji g.Lavrenčič pisaril o problemih emigracije, kot g.Vlajić v edini znani številki emigrantske revije v angleščini? Tako bi zadal demokratični jugoslovanski emigraciji še hujši udarec, ker bi Angležem pokazal, da je izgubila stike z resničnostjo. Da bi teh stikov ne izgubili, so nam potovanja emigrantov v Jugoslavijo nujno potrebna. Potrebujemo odkrita in neposredna poročila. Zato bi Vam, g.urednik, priporočil, da se dogovorite z g.Lavrenčičem za vrsto člankov, v kateri bi magari brez podpisa in gotovo brez obzirov za angleško občutljivost napisal kaj več o svojih vtisih v Jugoslaviji.

ŠTEFAN TOMAŽIČ

G.urednik! Po mojem mnenju bi bilo mnogo pametneje kritizirati trditve, kot jih je zapisal g.Lavrenčič, kot pa vleči na dan, kje je bil med vojno, kot je to storil g.Farkaš.

L.S.

G.urednik! Bral sem Lavrenčičev članek v TELEGRAPHU in sem pri moran reči dobro besedo zanj, saj so bile primerjave z življenjem v Albaniji vendar točne. Žal ga nisem slišal na BBCju, a če je govoril v podobnem smislu kot je pisal prej, ga ne gre kritizirati.

G.

G.urednik! Po mojem mnenju ne kaže tako hudo obsojati g.Lavrenčiča zaradi tistega pisanja v Jugoslaviji. Ne bi rekel, da je zapisal kaj takega, kar ne bi smel ali ne bi odgovarjalo dejstvu, kolikor so mi poznana. Seveda je pa res, da marsičesa ni povedal, kar naj bi kot protikomunistični politični delavec, kot ga poznamo. Njegov položaj ni zavidanja vreden, je kočljiv. Dvema gospodarjema bo težko služil, čeprav ne vidim doslej nič takega, kar bi ga smeli hudo obsoditi. Morda bi bilo res najbolje zanj, da bi postopal tako kot je to delal njegov predhodnik na BBCju - držal se je tistega, kar je nje gov delodajalec hotel, v druga, zlasti emigrantska vprašanja, se pa ni vtikal. Smola je le ta, da je g.Lavrenčiču težje preskočiti preteklost, po kateri ga poznamo, odkar živi med nami.

-ak-

AVTO PROBLEMI

Jugoslavija, ki je kakih deset let nazaj imela komaj eno motorno vozilo na 600 prebivalcev, ima danes 1 motorno vozilo na 210 prebivalcev. To razmerje je še vedno silno majhno, če ga primerjamo z industrijsko razvitimi deželami (USA ima motorno vozilo na 3 prebivalce, Anglija en avto na 10 preb., Avstrija eno vozilo na 20 preb., Zap. Nemčija 1 vozilo na 15 preb., Francija 1 avto na 8 preb.), vendar že povzročata lastnikom in voznikom motornih vozil preglavice.

Komunistični režim je več kot deset let zaviral naraven razvoj domače avtomobilske industrije. To iz več razlogov:

1. Radi silnih vlaganj razpoložljivega kapitala v težko industrijo in sorodne panoge ni bilo denarja niti delavne in strokovne sile za avtomobilsko industrijo.

2. V dobi policijskega terorja in popolne samovolje partije niso zahteve in želje državljanov - potrošnikov imele nobene veljave. Po sporu z Moskvo, ko so lastni državljanji postali edini temelj, na katerega se je komunistična partija lahko zanesla, se je odnos oblastnikov spremenil. Vendar je bilo topot ekonomsko nemogoče začeti kakšne večje podvige v korist potrošnikov, ker je blokada Sovjetskega bloka povzročila silen kaos v jug. industrijskem in sploh gospodarskem življenju in postavila celo načrtno gospodarstvo na psu. Šele ameriški dolarji so po letu 1950 pomagali jugoslovanskemu gospodarstvu, da je prebrodilo krizo in se spet postavilo na noge.

Številke to prikazujejo kot sledi:

LETO	AVTOMOBILI	MOTOCIKLI	KAMIJONI	TRAKTORJI
1929	8,397	3,272	2,979	-
1938	13,561	7,661	4,286	-
1946	6,238	9,992	11,385	-
1948 spor z USSR	7,195	11,398	15,783	-
1950 USA pomoč	6,455	11,416	16,084	379
1952	8,542	10,783	17,957	902
1954	11,290	11,893	20,260	3,870
1956	14,664	15,586	21,112	6,134
1958	28,400	,	?	?
1959	39,022	54,517	31,535	?
1960	54,254	69,666	33,527	?

Interesantna domnevanja bi se dala delati o napol zmanjšanem številu avtomobilov leta 1946 in potrojenem številu kamionov in večjem številu motociklov (v primeru z letom 1938). Vidi se tudi, da je število kamionov naraščalo ne glede na splošno krizo v jugoslovanskem gospodarstvu, ki je nastala po sporu z Moskvo in pred začetkom zapadne pomoči en gros. Kamijoni so bili važni za režim in njegove gospodarske načrte, privatni avtomobili pa ne. Zato se je število istih v letih 1948-1950 zmanjšalo za 10% (čeprav se je po celi Evropi število ista leta naglo dvigalo) in šele po začetku zapadne pomoči leta 1951 se je normalen porast števila privatnih avtomobilov spet nadaljeval. Glede na splošno osiromašenje potrošnikov je bil ta porast v začetku počasen: komaj 6,000 več avtomobilov leta 1956 kot leta 1952; - nato pa se je začel hitro dvigati: v naslednjih 4 letih je bil prirastek avtomobilov 40.000 vozil ali skoro 700% več kot v prejšnjih 4 letih.

Pričakuje se v Jugoslaviji, da se bo ta prirastek nadaljeval vsaj s podobnim zagonom še dolga leta, ker ni pričakovati več kakšnih večjih režimskih napadov na pravico državljanov, da se vozi v svojem avtomobilu, če si ga lahko omisli. Po vojni je bil avtomobil smatran kot neke vrste kapitalistična past, kateri se je lahko uspešno upiral samo vodilni član partije, ki je zato tudi bil edini, ki je imel avto. Po 1950 letu pa je tudi na tem polju začel veti nov veter: nove generacije, ki so začele hoditi v svet in kmalu spoznale ogromno osebno ugodnost pa tudi veliko gospodarsko veljavo privatnega avtomobila, so bile site komunistične filozofije. Začelo se je kupovanje tujih avtomobilov. Uradniki, ki so ho-

hodili na misije po svetu, študentje, ki so študirali v inozemstvu so bili dostikrat raje lačni da so si lahko nabrali potrebne devize, s katerimi so prišli nazaj z avtom.

Ker je jugoslovanska zunanja trgovina pasivna že leta in leta, je bilo trošenje jugoslovanskih valut za nakup tujih avtomobilov prehudo za siromašne rezerve deviznih dinarjev. Zato je režim začel misliti na lastne tovarne avtomobilov. Prvi poskusi z jugoslovanskimi avtomobili pa se niso obnesli: komunistični načrtniki in inženirji niso bili v stanju narediti avta, ki bi lahko po kvaliteti konkuriral tujim proizvodom: Volkswagenu in Fiatu. Zato je Jugoslavija kmalu prešla na pametnejšo rešitev s Fiatom je naredila pogodbo, po kateri je isti dobavljal Jugoslaviji sestavne dele, ki so se potem sestavili v domačih tovarnah. To je omogočilo proizvodnjo dobrih avtov, na drugi strani pa je dalo zaposlitve domači avtomobilski industriji.

Spodnje številke potrjujejo pravilnost nove ekonomske politike:

DOMAČA PROIZVODNJA MOTORNIH VOZIL

	1959	1960	% uvoza 1960
Kamijoni	3,539	4,455	34,4
Avtobusi	570	819	22,4
Privatni avtomobili	4,613	10,969	76,0
Motocikli	23,562	42,068	45,0
Motorji (v 1000 KS)	22,839	40,832	37,6
Prikolice	1,730	2,147	30,5
Karoserije	1,285	1,587	6,4

Z uvažanjem karoserij in motorjev je torej uspelo zvišati procent domačih nakupov v razmerju z inozemskimi nakupi do 76%. Ogromna večina privatnih avtomobilov se sestavlja v tovarni "Crvena Zastava" v Kragujevcu, ki je leta 1960 naredila 7,300 avtov modela (Fiat) 600 in 1900 modelov (Fiat) 1100. Tovarna avtov v Novem mestu pa je proizvedla preko 400.

Za Slovence bo zanimivo, da je največja jugoslovanska tovarna motociklov TOMOS v Kopru (35.100 komadov leta 1960), manjša "KAROSERIJA" pa v Mariboru (102 karoseriji leta 1960) in SAP v Ljubljani (82 karoserij leta 1960).

V dinarjih je celokupna jugoslovanska domača proizvodnja motornih vozil leta 1960 bila 107 milijard dinarjev (ali 68% več kot leta 1959, ko je ista znašala 63,7 milijard dinarjev).

Veliko naraščanje števila avtomobilov dela lastnikom vozil pa tudi državnim prometnim uradom velike preglavice in položaj se bo hitro poslabšal, če ne bo drastičnih ukrepov oblasti. Komunisti, ki so napravili lepe načrte za industrializacijo države, za povečanje virov energije, za razvoj pomorske industrije nekako šepajo pri svojih načrtih, ko pride do želja navadnega potrošnika. Stanje se sicer tudi v tem smislu poboljšuje pod stalnim pritiskom, kateremu je režim izpostavljen od strani novih generacij, ki so si te teorije in poskusov in hočejo vidnih in otipljivih gospodarskih napredkov.

V Ljubljani je na primer že toliko avtomobilov, da človek ne more več najti mesta kjer bi svojega parkiral. In vendar prometni uradi niso bogsigavedi kako iznajdljivi v načrtih, da bi prišlo do vidnega poboljšanja. Nihče se na primer ne briga kakšna škoda in trošek je za lastnika avtomobila, ko mu mora avto stati dan in noč pod milim nebom, kjer rja gloda v njem neprestano. Še bolj katastrofalno je stanje po dalmatinskih mestih. V Splitu na primer ni niti enega javnega prostora za parkiranje (razen majhnega blizu ladjedelnice, ki je namenjen izključno v njej zaposlenim) in ko poleti navali vsak dan okoli 50-100 turističnih avtomobilov, postanejo "riva" in glavne ulice blizu obale skoro neprehodne. Predvideva se porast tujih avtov in še večji porast domačih. Kaj bodo parkirali drug na drugem? Že danes so vsi prostori od železniške postaje pa do hotela Bellevue v Splitu zavzeti vsak dan, ko je turistična sezona. Podobna, če ne se slabša situacija je po drugih mestih. Kaj bo, ko se odpre takozvana Jadranska magistrala, ki je danes že blizu Splita?

(ds)

OD MESECA DO MESECA

TITO O NOVEM RAZREDU

O zlorabi visokih položajev in ugašajoči zavesti komunistov, katerih je v Jugoslaviji en milijon, smo slišali na 3. plenumu Zveze komunistov Jugoslavije, ki se je sestal 27. novembra v Beogradu, da bi razpravljali o ideološko-političnih in organizacijskih vprašanjih. Centralni komite je pripravil razvlečeno poročilo, poslušal kratek Titov govor in celodnevno razpravo ter sprejel zaključek, da je treba z vsem skupaj seznaniti vse člane Zveze komunistov Jugoslavije.

Tito je v uvodnem govoru poudaril, da morajo razpravljati o napakah in ne o uspehih. Mnogokrat so že govorili o pomanjkljivostih v delu ZKJ pod novimi pogoji decentralizacije in samoupravljanja, a se morajo spet pomuditi pri tem vprašanju. Tito je poudaril, da bodo odločitve, ki jih bodo sprejeli, veljale za vse komuniste, ne glede na staž ali položaj. "V zadnjih letih je pri nekaterih komunistih - in to predvsem na vodilnih položajih - nekako zamrla partijska zavest in odgovornost," je izjavil Tito.

Ponovil je, da so nekateri komunisti na odgovornih položajih zašli na stranpota. Nekateri tovariši zanemarjajo ideološko vzgojo in pri svojem delu zahajajo v prakticizem. Te elemente je treba odkriti, da bi mogli pravilno graditi socializem. Napačna so mišljenja, po katerih ZKJ izgublja svoj prvotni pomen in bi bilo mogoče delati tudi brez nje, recimo le s pomočjo socialistične zveze. Naloge ZKJ se menjajo, a njena vzgojna vloga postaja vedno bolj pomembna, je rekel Tito.

Poročilo CK, ki je bilo vnaprej razdeljeno, govori o rastoči vlogi ZKJ v socialistični demokraciji s samoupravljanjem in predpisuje, da je način dela treba prilagoditi novim potrebam. Poročilo poje slavo družbenemu samoupravljanju, s katerim "demokratizem" prodira tudi v proizvodne odnose. SZ zato postaja nenadomestljivo orodje direktne socialistične demokracije in njeno delo narašča.

Čeprav so samoupravna telesa in organizacije prevzele nekatere funkcije od ZKJ, raste pomen njenega ideološko-političnega delovanja. Decentralizacija upravljanja zahteva idejno enotnost komunistov o glavnih vprašanjih. Zahteva tudi enotno vodstvo zavestnih družbenih sil. Komunisti se morajo zavzemati za najboljše in najnaprednejše rešitve ter odkrito in demokratično nasprotovati konzervativnim idejam, birokratični in malomeščanski anarhiji, maloposestniškemu nazorom, cehovskemu ograjevanju, ozkosrčni sebičnosti in lokalizmu.

Čeprav so se odnosi v gospodarski razdelitvi spremenili, je idejni in politični vpliv komunistov zelo potreben, da bi dvignili življenjski standard in zatrli protisocialistične tendence. Odgovornost ZKJ narašča obenem z rastočo dejavnostjo SZ. Ti dve zvezi druga drugo izpopolnjujeta. ZKJ ima vedno manj opravka z upravljanjem, a vedno bolj razvija socialistično zavest delovnega ljudstva. Zato mora ZKJ uvesti nove načine dela, katerim nekateri nasprotujejo.

Komunisti morajo biti v sredi socialno-političnih in idejnih gibanj ter morajo pospeševati razvoj socialistične demokracije na vse kriplje. Dejavnost komunistov naj bo osredotočena tam, kjer padajo odločitve o politiki, gospodarjenju in razdeljevanju dohodkov. Komunist najboljše izvršuje svojo nalogo, če se udeležuje v samoupravnih telesih in se ne drži ob strani. Zato je potrebna še večja ideološka enotnost komunistov.

Komunisti se morajo zavzemati za neposredno razdeljevanje dohodkov po opravljenem delu, morajo poglobljati "demokratizem" in se boriti za socialistične rešitve, proti birokraciji in proti malomeščanskim pogledom. Nedopustni so pogledi, ki se bližajo anarhičnemu liberalizmu in so tuji marksizmu. Enako so nedopustni dogmatični, konzervativni in okosteneli pogledi. Da bi ločili med enim in drugimi, morajo komunisti zvišati svojo ideološko raven. Morajo se javno udeleževati in se prizadevati za socialistične odnose.

Posebno je škodljivo, če komunisti uganjajo birokracijo, uživajo privilegije in postopajo nedemokratično na vodilnih položajih. Pismo Izvršnega komiteja CK ZKJ (izdano februarja 1958, pred volitvami) je še vedno veljavno. Ne sme se dogajati, da bi posamezniki skrivali svoja nedemokratična in nesocialistična dejanja pod plašč ZKJ, ker to škoduje velikemu ugledu partije med delovnim ljudstvom. Povečati je treba notranjo demokratičnost v ZKJ.

Poročilo namiguje, da je za navadne državljane SZ dovolj dobra, ZKJ pa je le za tiste, ki jih veže idejna enotnost in ki so pripravljeni na večjo odgovornost brez osebnih ugodnosti. Sprejemanje novih članov naj bi vršili z večjo previdnostjo. V bodoče bodo pospešili spremembe v vodilnih telesih. Poročilo končno govori o večji organizacijski prožnosti in o krajevnih organizacijah ter občinskih in okrajnih komitejih, ki se morajo posvetiti družbenemu samoupravljanju.

Pri proslavi dneva republike, katero je organiziral jugoslovanski konzulat in kjer je nastopil ansambel LADO iz Zagreba, je v Stuttgartu prišlo do hudega pretepa med prisotnimi in skupino Ustašev, ki je vdrla v dvorano še pred pričetkom predstave. Bitka je trajala cele tri četrt ure, predno je policiji uspelo vzpostaviti red. Naslednji dan je nemška policija zaprla Petra Trkuljo, češ da je zabodel enega od napadalcev. Tri dni pred tem je bil Trkulja tepen, ko je lepil lepake o proslavi. - Dogodek, ki je sledil tako kmalu po Vračarićevi aferi, je vzbudil uradno jugoslovansko ogorčenje. O njem so tudi debatirali v nemški pokrajinski skupščini. Nek poslanec je obtožil konzula Grabovca iz Münchena na stotine umorov med drugo svetovno vojno, vključno nemške vojake. Navajal je pisanje ustaškega tiska. Grabovac se je vrnil v Jugoslavijo.

Svetozar Vukmanović je odpotoval v Moskvo na čelu jugoslovanske sindikalne delegacije, ki prisostvuje kot opazovalec kongresu Svetovne sindikalne zveze.

Jugoslovanska delegacija je zapustila kongres bolgarskih sindikatov, ker jih je albanski delegat "klevetniško" napadel. Vodja delegacije Ico Simčić ni mogel povsem slediti govoru v francoščini, ker napadi niso bili prevedeni. Za napade je zvedel šele kasneje in je zahteval pravico odgovora. Ker mu niso ustregli, je demonstrativno zapustil kongres.

GOSPODARSTVO: Število industrijskih podjetij v Jugoslaviji je te dni preseglo 2.500, od katerih imajo nekatera po več tovarn. V zadnjih sedmih letih so spustili v pogon 20 tekstilnih tovarn, 20 tovarn gradbenega materiala, 17 tovarn obutve in okrog 30 kovinskih tovarn.

Zdaj okoli 50 tovarn izdeluje stroje, 50 avtomobile in motorje, 50 električne motorje in električni material. Vse skupaj 270 tovarn predeluje kovine, a tekstilnih tovarn in pletilnic je 300.

Predvojna proizvodnja električne energije se je povečala $7\frac{1}{2}$ krat, kovinskih izdelkov pa 8krat.

V industriji je zaposlenih več kot 1 milijon ljudi, kar je dvakrat toliko kot pred vojno.

Izvoz v letu 1961 cenijo na 170 milijard dinarjev ali 13% manj kot so pričakovali. Uvoz cenijo na 206 milijard dinarjev ali 16 milijard več kot lansko leto.

Računajo, da bo vrednost izvoza v letu 1962 dosegla 200 milijard, čeprav s bo delež poljedelskih pridelkov zmanjš. Uvoz pa bo narastel za 11 milijard.

Tovarna TOMOS v Kopru je letos prodala 9000 mopedov skandinavskim deželam. Še 6000 jih bodo izvozili do kraja let in v začetku prihodnjega leta. Mopede poleg tega izvažajo tudi na Nizozemsko v Belgijo in na Irsko. Vrednost izvoza v zapadno evropske dežele je presegla 1 milijardo dinarjev.

Po planu za 1962 bodo proizvedli 20 tisoč osebnih avtomobilov, 7.000 tovornih avtomobilov in avtobusov ter 50.000 motornih koles. Toda tovarne pravijo, da jih lahko napravijo več; Crvena Zastava iz Kragujevca 6000 avtomobilov več, druge tovarne pa 1.300 tovornih avtomobilov in 7.000 motornih koles več kot planirano, če bi povečali uvoz sestavnih delov.

V Velenju izkopljejo zdaj $2\frac{1}{2}$ milijona ton lignita, a leta 1965 bodo izkopalili $3\frac{1}{2}$ milj. ton. Ta lignit vsebuje 45 odstotkov vlage in ima zato nizko kalorično vrednost ter je prevoz drag. Zato nameravajo zgraditi velik energetičen in kemijski kombinat, kjer bi iz 1 milijona ton premoga izdelovali plin. Po 250 km dolgem cevovodu bi ta plin speljali do vseh slovenskih industrijskih centrov. V ta namen je 50 slovenskih podjetij pripravljeno investirati 3 milijarde dinarjev. Če dobe dodatne kredite, bi začeli z delom leta 1962 in končali l. 1964. Opremo za kemično tovarno v vrednosti £3 milijonov bi radi kupili v Angliji.

RAZNO: Miklavž je Sloveniji prinesel 10 cm snega, ki je potrgal telefonske zveze in zavrnil cestni in železniški promet. Le oh slovenski obali snega ni bilo, pač pa je divjala burja z hitrostjo 120 km na uro. Na Kredarici je 160 cm snega in je bilo 16 stopinj pod ničlo.

Trapistovski sir bodo zopet delali v samostanu Nova Topola pri Banja Luki, kjer je proizvodnja prenehala "tik pred koncem vojne". Banjaluška mestna mlekarna se je pogodila s tremi preostalimi menihi, ki so živeli v Delibašinem selu, da bodo s pomočjo francoskih trapistov izdelovali sir po skrivnem receptu. Spočetka bodo pridelovali sir iz 1.000 litrov mleka na dan, kasneje pa iz 10.000 litrov kot pred vojno. Prodajali ga bodo v predvojnem zavoju.

V Kranju so odprli 90 metrov dolg in 10 metrov širok most preko Kokre. V Mariboru so začeli graditi nov cestni most preko Drave.

IVAN STANIČ